

KNÍHKUPECTVO NA KONCI SVĚTA

RUTH SHAW

KNÍHKUPECTVO
NA KONCI SVĚTA

KNÍHKUPECTVO NA KONCI SVĚTA

RUTH SHAW

PRELOŽILA VERONIKA ZITTA

The logo for IKAR, featuring a stylized lowercase 'i' with a horizontal line through it, followed by the word 'KAR' in a bold, sans-serif font.

Ruth Shaw

THE BOOKSELLER AT THE END OF THE WORLD

First published in Australia and New Zealand
as THE BOOKSELLER AT THE END OF THE WORLD
by Allen & Unwin, 2022.

Text © 2022 by Ruth Shaw

Translation © 2024 by Veronika Zitta

Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

Fotografie v obrazovej prílohe sú zo súkromnej zbierky autorky.

Úryvok na s. 175 z básne Dylana Thomasa *Do not go gentle
into that good night (Neodchádzaj ticho v tú pokojnú noc)*

© The Dylan Thomas Trust. Zverejnený s láskavým dovolením
agentúry David Higham Associates.

V knihe sú použité citáty z diel:

Dahl, Roald: *Billy a minipinkovia*. Z anglického originálu
preložila Eva Preložníková. Vyšlo vo vydavateľstve Enigma,
Nitra v roku 2019.

Williams, Margery: *Zamatový králik alebo Ako sa hračky stávajú
ozajstnými*. Z anglického originálu preložil Peter Milčák.
Vyšlo vo vydavateľstve Modrý Peter, Levoča v roku 2024.

Všetky práva sú vyhradené.

Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať, ukladať
do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe
či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky,
fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

Z anglického originálu *The Bookseller at the End of the World*
(Allen & Unwin, Auckland 2022) preložila Veronika Zitta.

Odborná spolupráca Mgr. Martina Bucková, PhD.,
doc. RNDr. Marcel Uhrin, Phd.

Redigovala Katarína Šogánová.

Korigovala Veronika Nováková.

Technická redaktorka Helena Oleňová.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava
v roku 2024 ako svoju 7 949. publikáciu.

Prvé vydanie.

Sadzba a zalomenie do strán Veronika Jelenová.

Vytlačili TBB, a. s., Banská Bystrica.

ISBN 978-80-551-9293-2

Venujem svojej úžasnej matke Frede
(november 1925 - jún 1972)
a svojmu skvelému manželovi Lanceovi,
mojej prvej a poslednej láske.

OBSAH

1. KAPITOLA
DVE MALÉ KNÍHKUPECTVÁ
1

2. KAPITOLA
ZAČIATKY PODNIKANIA
9

3. KAPITOLA
KARTÁRKA
21

4. KAPITOLA
NASEBY
27

5. KAPITOLA
1963
35

6. KAPITOLA
V NÁMORNÍCTVE
46

7. KAPITOLA
STEWARTOV OSTROV
A ZOZNÁMENIE SA S LANCEOM
56

8. KAPITOLA
PRÁCA U ARCIBISKUPA
67

9. KAPITOLA
VŠETCI NA PALUBU
74

10. KAPITOLA
MOJA KRÁTKA ZLODEJSKÁ
KARIÉRA
85

11. KAPITOLA
ĎALŠIA TRAGÉDIA
101

12. KAPITOLA
PRÍCHOD DO RABAU
107

13. KAPITOLA
PROSÍM, ROBTE SI STAROSTI
116

14. KAPITOLA
LISTY Z DOMU
133

15. KAPITOLA
ÚNIK
143

16. KAPITOLA
NEODCHÁDZAJ TICH
154

17. KAPITOLA
SÍDLO BLÁZNIVÉHO KLOBUČNÍKA
167

18. KAPITOLA
MANŽELSTVO, MARIHUANA
A ZVERINEC
182

19. KAPITOLA
KÚZLO NA VLNÁCH
196

20. KAPITOLA
CESTOU JE VZDOR, NIE POSLUŠNOSŤ
210

21. KAPITOLA
BOJ ZA OPOZÍCIU
219

22. KAPITOLA
VOLANIE DOMOVA
232

23. KAPITOLA
PRÍCHOD DOMOV
242

24. KAPITOLA
LANCEOVE DOBRODRUŽSTVÁ
255

25. KAPITOLA
AKO SOM HLADALA SVOJHO SYNA
270

26. KAPITOLA
MÔJ MODROOKÝ CHLAPČEK
281

27. KAPITOLA
KNÍHKUPECTVO NA KONCI SVETA
288

28. KAPITOLA
HOME STREET
300

POĎAKOVANIE
307

O AUTORKE
310

1. KAPITOLA

DVE MALÉ KNÍHKUPECTVÁ

Blízko pri jazere Manapōuri, na rohu ulíc Hillside Road a Home Street, stoja dve Malé kníhkupectvá. Sú pomaľované žiarivými farbami a obklopujú ich rastliny, rôzne kuriozity a sem-tam aj zvieratá, ktoré sa k nim pridružili. Kníhkupectvá otváram každé ráno od konca septembra do polovice apríla vrátane víkendov. Parkujem na rohu Hillside Road a diaľnice Southern Scenic Highway, kde im môj zelený Fiat 500 z roku 1961 robí reklamu ako najmenším kníhkupectvám na Novom Zélande. Na roh Home Street vyložím tabuľu s nápisom *OTVORENÉ* a potom začnem rozostavovať a zaplňať stoly a staré školské lavice výrazných farieb rozličnými knihami. Na tabuľku, zavesenú na Malom kníhkupectve,

napišem: OTVORENÉ. AK TU NIE SOM, PROSÍM, HLASNO ZAZVONTE NA ZVONEC. Vedľa dverí visí lodný zvonec, ktorého zvonenie počujem z každého kúta nášho veľkého pozemku zarasteného stromami.

Mala som sedemdesiat rokov, keď som sa rozhodla sprevádzkovať tieto kníhkupectvá ako príjemný koníček na dôchodku. Prvé kníhkupectvo som si otvorila takmer o tridsať rokov skôr ako súčasť prevádzky lodnej charterovej spoločnosti, zvanej Fiordland Ecology Holidays (Fiordlandské ekodovolenky), ktorú sme viedli s manželom Lanceom.

Kníhkupectvá vo všeobecnosti priťahujú ľudí, ktorí majú radi knihy, ale moje obchodíky sú majákom pre každého, kto ide okolo. Možno je to vďaka žiarivým farbám či starým oknám a dverám, alebo je to preto, lebo sú naozaj maličké. Keď popri nich prechádzal autom Tibor z Budapešti a na tabuli na rohu ulice zazrel slovo *kníhkupectvá*, rýchlo sa otočil a nakoniec strávil mesiac v našej záhradnej chate. Bol to zdravotník na predĺženej dovolenke a prespával vo svojom starom kombi. Za jedlo a ubytovanie pracoval v lesíku, ktorý obklopuje náš dom. Zbožňoval knihy a v kníhkupectve strávil veľa času. Sedával tam, čítal a rozprával sa s mojimi zákazníkmi. Keď som bola preč, otváral obchod namiesto mňa a úspešne predal množstvo kníh. Pri jeho odchode sme preliali veľa slz. Nechcel odísť a my sme boli smutní, že sa musíme rozlúčiť.

Zoznámili sme sa aj s Janou, mladým dievčaťom z Nemecka, ktoré prišlo do kníhkupectva, sadlo si na

stoličku a rozplakalo sa. Kým smrkala do premočenej vreckovky a vzlykala, pevne som ju objímala. Povedala mi, že jej práve stroskotal vzťah. Zobrala som ju k nám domov, zatiaľ čo Lance sa zachoval chápavo a súcítne, ako je uňho zvykom, a zaskočil za mňa v obchode. V kníhkupectve je osobným poradcom a počas dňa neúnavne podáva jednu šálku čaju a kávy za druhou. Lance funguje aj ako môj údržbár, ktorý mi rýchlo príde pomôcť, len čo ho zavolám, a každé ráno so mnou kníhkupectvá otvára. Jana u nás zostala týždeň.

Potom prišla Lily z Poľska, ktorej bolo veľmi smutno za domovom a chcela sa len vyrozprávať. Narozprávala sa naozaj dosť! Vypočula som si o celej jej rodine vrátane starých rodičov, o tom, kam chodila do školy a kde všade na Novom Zélande už bola. Na konci tohto poväčšine monológu, počas ktorého sa nestihala ani nadýchnuť, mi povedala o rozpade svojho vzťahu.

Zastavil sa u nás aj Adam z Austrálie, ktorý pracoval vo fjorde Milford Sound a mal zopár dní voľna. Vyzeral približne na dvadsaťjeden rokov a bol to rozložitý chlapec s nezbedným úsmevom.

„Iba chcem zistiť, ako sa číta kniha,“ vyhlásil.

Niečo také mi ešte nikto nikdy nepovedal, ale pomyslela som si, že ak by mal niekto vedieť, ako sa čítajú knihy, je to práve človek, ktorý ich predáva.

„Čo vás zaujíma, Adam?“ spýtala som sa.

„Nič mimoriadne. No rád pestujem a fajčím trávu,“ odvetil.

Trochu ma prekvapila jeho otvorenosť vzhľadom na to, že ma nepoznal. Potom som zväžila svoj výzor z pohľadu cudzieho človeka. Mala som oblečené voľné bavlnené nohavice v indickom štýle ako zvyčajne a tuniku po kolená, ktoré dopĺňal farebný klobúk. Pochopila som ho. „Mám knihu presne pre vás. Len musíte chvíľu počkať, lebo ju mám vo svojej knižnici a nie je na predaj.“

Kniha *Bogor*, ktorú napísal Burton Silver a vyšla v roku 1980, je zbierka komiksov o osamelom lesníkovi, ktorý sa spriatelí s ježkom, pestovateľom trávy. Ježko sa živí slimákmi, ktoré chová a kŕmi ich marihuano- vými rastlinkami. Komiks vychádzal v časopise *New Zealand Listener* v rokoch 1973 - 1995 a stal sa najdlhšie vydávanou komiksovou sériou na Novom Zélande. Všetci sme si na tie časy pomerne radikálneho *Bogora* obľúbili. Čoskoro sa objavili bogorovské knihy a dnes ich mnohí zbierajú.

Išla som domov po knihu, a keď som sa vrátila do obchodu, vyrozprávala som Adamovi príbeh *Bogora* a priateľského ježka, ktorý jedol zdrogované slimáky. „Táto sa vám bude páčiť. Číta sa ľahko a som si istá, že keď raz začnete, už ju nepoložíte!“

Adam sa naozaj pustil do čítania. Keď knihu vrátil, povedal, že už prehľadával stránku Trade Me s nádejou, že si nejakú knihu zo série kúpi, aby si mohol založiť vlastnú zbierku.

Jedného dňa prišiel Alan. Sedel na prahu so zhrbenými plecami, hlava sa mu takmer dotýkala kolien.

„Podťe ďalej a sadnite si,“ oslovila som ho. „Zamknem dvere, aby ste mali nejaký čas pre seba.“

„Nie, to od vás nemôžem žiadať,“ odvetil, ale predsa sa postavil a vošiel do obchodu.

Vybehla som von, otočila som tabuľu s nápisom *OTVORENÉ* na druhú stranu, utrela som tabuľku na kníhkupectve a zavrela dvere. Po niekoľkých minútach ticha som sa mu predstavila. Zahľadela som sa naňho a zistila som, že plače.

Bývame hneď vedľa kníhkupectiev, a tak som zabehla domov a poprosila som Lancea, aby spravil dve šálky kávy a priniesol ich do obchodu. Často ho o to žiadam, keď je u nás rušno a ľudia čakajú, aby sa dostali do prepchatej predajne. Stačí päť zákazníkov a už sa tam nedá hýbať! Lance zabáva čakajúcich úžasnými historkami zo svojho života a varí čaj a kávu. Našťastie aj on rád číta, takže ak treba, s radosťou sa porozpráva o knihách.

Lance doniesol jednu kávu iba s mliekom a druhú s mliekom aj cukrom.

Odhadol to správne: Alan naozaj pil osladenú kávu s mliekom.

„Vďaka, Ruth,“ povedal Alan. „Asi mi bolo súdené prísť sem, hoci vlastne nečítam knihy.“

„Chodí sem veľa ľudí, ktorí nečítajú.“

„Prilákali ma tie farby a zvonec pri dverách. Pracujem ako hasič v Novom Južnom Walese a nariadili mi,

aby som šiel na dovolenku. Tak som tu.“ Vzdychol si a pozrel sa na mňa. „Myslíte si, že som podrazil svojich kolegov? Lebo ja áno. Oni tam totiž zostali. Navyše bez ohľadu na to, kam idem, vždy cítim dym.“ Požiare austrálskeho buša boli v tom roku také silné, že dym sme cítili dokonca aj v Manapōuri, na dolnom konci Južného ostrova Nového Zélandu, a naša obloha krvácala farbou ohňa.

Rozprávali sme sa vyše hodiny. Hrôzy, ktoré zažil a ku ktorým sa musel vrátiť, ma takmer rozplakali.

Nakoniec sa postavil, položil šálku na malý stolík, zo škatule, ktorú mám pripravenú na všetky prípady, vytiahol vreckovku a vysmrkal sa. „Vďaka, Ruth. Presne toto unavený starý hasič potreboval!“

Objala som ho, dvihla som k nemu hlavu, keďže bol oveľa vyšší, a usmiala som sa. Vedela som, že v nasledujúci deň odchádza na dlhú túru na Keplerov chodník. „Pokúste sa nasávať vôňu lesa,“ odporučila som mu. „Dýchajte horský vzduch a uvidíte, že keď sa vrátite, budete opäť pripravený pracovať po boku kolegov. Mám pre vás knižku.“ Podala som mu výtlačok knihy *Chlpatá logika: sprievodca malými životnými problémami*. „Toto vám vyčarí úsmev na tvári a azda vás aj rozosmeje.“

Alan sa naširoko usmial. Otvorila som dvere, a keď zahol za roh smerom k jazeru, znova som otočila tabuľu na tú stranu, kde je nápis OTVORENÉ.

V niektoré dni viac kníh rozdám než predám. Je to jeden z pôžitkov života na dôchodku. Nie som pod tlakom,

že musím zarábať. Radosť z darovania dokonalej knihy prináša oveľa väčšie uspokojenie ako predaj.

Menšie kníhkupectvo, určené pre deti, je zastrčené za ohradou a vidieť z neho len predok. Červené dvere majú na výšku iba čosi vyše metra.

Deti sa premávajú dnu a von. Často si sadnú, čítajú a pritom sa túlia k niektorej z plyšových hračiek, ktoré sedia v rade na dolných policiach a čakajú na vzácnu pozornosť. Matky, otcovia a starí rodičia nachádzajú knihy zo svojho detstva a kým čítajú, strácajú sa v spomienkach.

V jednom rohu mám knižnicu, z ktorej sa dá požičiavať. V časoch pred pandemiou ochorenia COVID-19 som deťom dovoľovala zobrať si domov na noc niektorú knihu aj s plyšovou hračkou. Každú z nich pomenovalo prvé dieťa, ktoré si ju požičalo. Keď mi hračky vrátia, operiem ich a zavesím, aby uschli. Šnúra na bielizeň je často plná chlpatých zvieratiek, ktoré visia za uši či chvosty. Mackovia dvojčatá sa volajú Honey a Maple, nasleduje bieloskvúca huňatá mačička Blizzard McMurray, ďalšia mačička Mornington, ľava Camo, žltá kačička Moon a zajko Bouncy.

Malé biele jahniatko Eep strávilo na návšteve dve noci a vrátilo sa trošku zamokrené a pokryté blatom a trávou.

„Fiha! Vyzerá to, že Eep mala skvelé prázdniny,“ znamenala som.

„Na noc som ju dala do výbehu s ovečkami, aby jej nebolo smutno.“

„Super nápad. Som si istá, že sa jej to veľmi páčilo.“

Eep zasa sedí na polici a po kúpeli je opäť snehobiela.

Do kníhkupectva často chodievala Tama, ktorý trávi prázdniny v Manapōuri so starými rodičmi. Je veľmi vážny, mimoriadne hľbavý a často zábavný. Domov si zobral Growla, malého plyšového leva. Predtým ako odišiel z obchodu, vysvetlila som mu, že Growl strávil nejaký čas v práčke a že teraz namiesto revu vydáva skôr zvuk, akoby sa pomaly topil.

Tama sa usmial a odvetil: „To nič.“

Keď Growla na druhý deň vrátil, pozrel sa mi do očí a skonštatoval: „Podľa mňa ste na Growla boli prehnane prísna. S jeho revom to nie je také zlé!“

Jedna z obľúbených kníh z knižnice je *Zamatový králik*, ktorú napísala Margery Williamsová v roku 1922.

Králik sa spýta kamaráta Koženého koňa: „Čo to znamená byť ozajstný?“

„To či si ozajstný, nezáleží od toho, ako ťa vyrobili,“ odvetí Kožený kôň. „Je to čosi, čo sa ti príhodí. Keď ťa bude dieťa dlho, veľmi dlho lúbiť nielen ako hračku, ale lúbiť celkom naozaj, potom sa staneš ozajstným.“

Tú knihu som čítala veľa rás a táto veta mi pripomína obdobia v mojom živote, keď som pochopila význam slova ozajstný.

2. KAPITOLA

ZAČIATKY PODNIKANIA

Môj otec pracoval ako hasič na železnici od roku 1941 do roku 1946, v ktorom som sa narodila, a o svojej práci nám rozprával veľa historiek. Jeho obľúbenou lokomotívou bola K942, ktorú Novozélandské železnice uviedli do prevádzky, lebo zvládla jazdu naším hornatým terénom a uniesla ťažší náklad. Myslím si, že som zdedila ockovu lásku k vlakom: po celý život, keď som sa práve neplavila na lodi, bola som vo vlaku.

Mama mala devätnásť, keď sa vydala za ocka, ktorý mal dvadsaťjeden. To bolo v roku 1944. Prvé tri roky manželstva bývali s ockovými rodičmi, so starkou a starkým, a počas tohto obdobia sa narodila moja sestra Jill a prišla som na svet aj ja.

Z domu starkej a starkého bol výhľad na rieku Avon v Christchurchi. Bol to dokonalý rodinný dom s piatimi spálňami, s veľkou kuchyňou, s jedálňou, obývačkou a dokonca aj pracovňou s ohrievačom. Jill a ja sme mali spoločnú izbu s tetou Maureen, dvojčaťom tety Lorraine. Boli najmladšie z piatich starkej detí a iba o desať rokov staršie od nás. Najstaršia teta Joan bola už vydatá a usadila sa na Severnom ostrove. Bývali s nami aj rôzne osvojené deti, volali sme ich strýkovia a tety.

Starká viedla veľkú domácnosť pevnou, ale nežnou rukou. Starký trávil všetok čas v kôlni, kde pracoval na bicykloch, alebo v slávnom obchode Hobdays Cycles svojho brata Jima, ktorý ho otvoril v roku 1943 na Colombo Street a funguje dodnes.

Starká bola kyprá žena. Každý deň nosila zásteru a vlasy mala vždy uviazané do tuhého drdola. Takmer neprestajne sa usmievala a všetkých stískala a objímala. Milovala som ju. Keď ma objímala a bozkávala na hlavu, veľa ráz mi povedala: „Ruthie, viem, že sa snažíš byť dobrá, no proste nie si.“

Vyrábala nám nohavice z látky na múčne vrecia a v nedeľu sme jedávali „smutný“ koláč. Namiesto masla používala loj, takže koláč bol ťažký a kým ho priniesla na stôl, často mal vpadnutý stred. Ako sladkosť sme mávali lekvár a smotanu na maslovom chlebe.

Prvý vlastný dom si mama a ocko kúpili na Bangor Street. Od rieky Avon ho delil jeden blok a od starkej krátka prechádzka. Prestahovali sme sa tam v roku 1949.

Bol to maličký drevený bungalov, ktorý ocko večne prerábalo. Venoval tomu všetok čas, no so strýkom Ivanom sa rozhodli pustiť sa do ďalšieho podnikania: veľkochovu sliepok na mäso. Našli pozemok vhodný na ubytovanie a chov vyše stovky sliepok, ale v poslednej chvíli, keď už vtáky kúpili a zaplatili za ne, majiteľ pozemku cúvol. Následkom toho podnik s mrazeným kuracím z voľného výbehu fungoval na našom malom zadnom dvore.

Kým sliepky dorazili, ocko už stihol zbúrať celý zadný múr domu, a tak zo strany zadného dvora otvoril kuchyňu aj našu malú spálňu. Prikryl ich jutovými vrecami, ktoré mali zabrániť tomu, aby dnu prenikal chlad. Často sme sa budili na to, ako sliepky ticho kvokajú, zatiaľ čo sa zavrtávajú pod jutové vrecia, aby sa na noc usalašili na naše posteľné záhlavia či na iné útulné miestečko.

Podnikanie sa náhle zastavilo, keď sa susedia začali sťažovať, ale sliepky dovtedy stihli ovládnuť náš zadný dvor aj dom.

Ocko mal vždy plno nápadov, ktorých realizácia často vyžadovala zapojenie celej rodiny. (Túto črtu som po ňom určite zdedila!) Keď sme sa z Bangor Street presťahovali na Oxford Terrace, ocko sa okamžite rozhodol, že veľký dom zmení na penzión.

Dvaja z našich prvých podnájomníkov boli ošetrovatelia Bill a Maurice, ktorí boli zároveň prvými mužmi na tejto pracovnej pozícii v Christchurchskej verejnej nemocnici. Maurice sa neskôr stal hlavným ošetrovateľom v Silverstreamskej nemocnici v Upper Hutte. Vždy